

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-512-9-21>

FEATURES OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PERSONALITY IN ADOLESCENCE

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Kuznietsova T. V.

*Candidate of Juridical Sciences,
Associate Professor at the Department
of Criminal Procedure and Forensics
National Academy of the Security
Service of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Кузнєцова Т. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального
процесу та криміналістики
Національна академія Служби
безпеки України
м. Київ, Україна*

Упродовж останніх років спостерігається значне зростання інтересу науковців до проблем мотивації юнаків до вибору професії та професійного розвитку. З юнаками проводиться робота у школах, професійно-технічних закладах, серед студентів вищих навчальних закладів. Роз'яснення, презентації, дні відкритих дверей у закладах освіти, реклама роботодавців тощо, не вирішують проблем вибору професії та професійного саморозвитку особистості юнаків. Інформатизація суспільства розкриває юнацтву широкі можливості у виборі професії, дистанційному навчанні, одночасному навчанні за спорідненими напрямками. Таким чином, професійний розвиток особистості в юнацькому віці є важливим завданням для забезпечення підготовки фахівців у різних сферах суспільного життя.

Професійний розвиток – поняття, з одного боку, широко досліджене, з іншого – недостатньо. Останнім часом інтерес до тематики розвитку людини, в тому числі професійного, швидко зростає. В умовах військової агресії, постійного стресу, в якому знаходиться більшість населення нашої країни, набуває актуальності професійний та особистісний розвиток людини. Інакше – песимізм, страхи, паніка тощо, можуть призвести до важких психічних захворювань.

Досліджуючи актуальні питання професійного розвитку науковці вживають низку схожих понять, таких як: професійне становлення, професіогенез, професійне зростання, вдосконалення своєї предметної діяльності та ін. Крім того, у науковій літературі можна побачити багато нюансів його трактувань, синонімії, визначення у певній галузі тощо. Це може бути пов'язане з багатьма факторами, в їх числі – різні теоретико-методологічні підходи до тлумачення, розкриття різних

змістовних складових, висвітлення відповідно до певної науки, галузі знань, сфери людської діяльності.

Звернувшись до словникового визначення окремих понять досліджуваної нами тематики, спробуємо побудувати певні логічні зв'язки між ними, що допоможе у розкритті різних аспектів поняття професійного розвитку особистості в юнацькому віці. Так, у психологічному словнику авторів-укладачів В.В. Синявського, О.П. Сергєнкова за редакцією Н.А. Побірченко, знаходимо наступні визначення. *Професійний розвиток* – процес наповнення структурних компонентів професійного досвіду людини, набуття нових компетенцій, знань, умінь та навичок, які вона використовує або буде використовувати в своїй професійній діяльності. Основними методами професійного розвитку є професійне навчання, підвищення кваліфікації, побудова кар'єри, освіта та самоосвіта.

Професійні здібності – визначена структура досить стійких, але змінюваних під впливом виховання та навчання індивідуально-психологічних якостей особистості, які визначають успішність навчання і конкретної трудової діяльності. Професійні здібності формуються на основі задатків, загальних та спеціальних здібностей і включають їх елементи в свою структуру в перетвореному вигляді. Професійні здібності визначаються тими вимогами, які професія пред'являє до особи спеціаліста.

Професійно-важливі якості – комплекс найважливіших індивідуально-психологічних особливостей людини, які визначають успішність освоєння професії та виконання професійної діяльності [1, с. 230–231].

Як бачимо, професійний розвиток досягається за допомогою формування на основі задатків професійних здібностей, які з часом переростають у професійно-важливі якості.

Професійний розвиток не можливо відокремити від розвитку особистісно-професійного. *Розвиток особистісно-професійний* – процес розвитку особистості (у широкому розумінні), орієнтований на високий рівень професіоналізму та професійних досягнень, що здійснюється за допомогою навчання і саморозвитку, професійної діяльності і професійних взаємодій [1, с. 261].

У студентському віці людина замислюється над проблемами смислу життя та мотиваційними процесами. У цей час в неї відбувається максимальний розвиток особистісних якостей. У другому періоді юності людина вступає на навчання у заклад вищої освіти. Цей період дуже важливий, бо йде формування її особистості в соціумі, умовах, в яких відбуватиметься наступне професійне життя. Вона набуває соціального досвіду, який в подальшому перетворює у власні цінності. У період навчання в закладі вищої освіти людина не лише набуває

професійних знань і умінь, але в неї формується певна система поведінки на основі норм, які прийняті у даному професійному середовищі, соціальній групі, суспільстві, де вона проживає.

Науковцями доведено, що у студентському віці діють всі механізми соціалізації: засвоєння соціальної ролі студента, підготовка до оволодіння соціальною роллю спеціаліста, механізми наслідування та механізми соціального впливу з боку викладачів, студентської групи та соціокультурного середовища. Можуть також простежуватися явища конформізму. Студентський період характеризується також прагненням самостійно й активно обирати певний життєвий стиль та ідеал, що відповідає умовам соціалізації, згідно з якими індивід повинен відігравати активну роль. Важлива умова успішного розвитку особистості – усвідомлення самим студентом неповторності своєї людської індивідуальності. У цей період людина визначає майбутній життєвий шлях, набуває професії і починає випробовувати себе в різноманітних галузях життя; самостійно планує діяльність та поведінку, активно обстоює самостійність суджень та дій. У цьому віці складаються світогляд, етичні та естетичні погляди на основі синтезу багатьох набутих знань, життєвого досвіду, самостійних міркувань і дій. Саме у студентському віці найчастіше інтенсивно відбувається пошук сенсу життя та формування мотиваційно-потребової сфери. Без такого пошуку неможливий розвиток особистості, її професійне та особистісне зростання. Смысл життя людини та його мотиваційне наповнення ґрунтуються на її відчутті свого місця у суспільстві, на її інтересах, цінностях, потребах і цілях, на її уявленнях про можливість їх реалізації та самореалізації [2].

Юнацький вік є найбільш плідним періодом для саморозвитку й самовдосконалення, адже особистістю усвідомлюється перебування на порозі дорослого самостійного життя і того факту, що майбутнє переважно починає залежати від їхньої внутрішньої позиції. Наявність потреби у плануванні життєвого шляху спричинює виникнення особливого утворення – життєвої перспективи. Чітке усвідомлення й переживання особистістю власної життєвої перспективи, значним чином впливає на побудову нею образу подальшого життєвого шляху й запускає розгортання самотворчих процесів як основних методів оптимізації індивідуально-психологічних параметрів, що є ключовими для ефективного функціонування особистості у майбутньому [3, с. 514].

Підсумовуючи зазначимо, що здатність людини до професійного саморозвитку та його ефективність залежать від правильної мотивації та наявних в неї здібностей. Іншими словами, якщо людина володіє задатками, необхідними в певній професії, правильно мотивуючи її, їх

можна розвинути до професійних здібностей набуваючи нові знання, уміння, навички шляхом професійного навчання, підвищення кваліфікації, самоосвіти, самоконтролю, самоактуалізації, самовдосконалення тощо.

Психологічні особливості професійного та особистісного розвитку і саморозвитку обумовлені об'єктивними і суб'єктивними факторами. Вони пов'язані із фізіологічними процесами розвитку особи у юнацькому віці, умовами проживання та навчання, професіоналізмом педагогів, наявністю у юнака певних задатків, ефективності розвитку його здібностей, формування професійних якостей, правильної мотивації з боку педагогів, батьків, оточення та ін.

Література:

1. Психологічний словник. Автори-укладачі В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова / за ред. Н. А. Побірченко. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf (дата звернення 5.02.2024).
2. Балашов Е. М. Особливості соціально-психологічних настанов студентів у мотиваційно-потребовій сфері URL: https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/3571/1/Balashov_NZ_Vur_30.pdf (дата звернення: 13.11.2024).
3. Орیشко Н. К. Специфіка самовдосконалення особистості на різних етапах її онтогенезу. *Проблеми сучасної психології*. 2013. Вип. 21. С. 507–519.